

BEGRAVNINGS- PASTORAL 2009

Bilaga till
Församlingsinstruktion för Österhaninge församling

BEGRAVNINGSPASTORAL

för

Österhaninge församling

1. INLEDNING

2. NULÄGE

2.1 Kyrkor och begravningsplatser. Tillgänglighet

Allmänt; Information; Språk; Prästers och diakoners tillgänglighet

2.2 Bokning av begravning

Begravning av församlingstillhörig; Övriga begravningar; Egen präst; Tacksägelse; Bisättning / visning

2.3 Planering av begravningsgudstjänsten

Allmänt; Utsmyckning av kista och gudstjänstrum

2.4 Begravningsgudstjänsten

Allmänt; Gravsättning; Minnesstund; Särskilda omständigheter; Minnesgudstjänst efter borgerlig begravning eller begravning utomlands; Skyddad identitet

2.5 Ansvar

Begravningsgudstjänsten; Konflikter / medling

2.6 Uppföljning

Samtalsgrupper; Minnesgudstjänst i Allhelgonatid

2.7 Samverkan

2.8 Kyrkogårdsförvaltningen

3. UTVECKLING

Förbättringsområden; Uppföljning

4. BILAGA

4.1 Utdrag ur Kyrkoordningen

1. INLEDNING

Begravningsgudstjänsten har en tydlig särställning bland de kyrkliga handlingarna. För de flesta kyrkotillhöriga är en begravning i Svenska kyrkans ordning självklar; som en gudstjänst där båden sorgen och dödens allvar samt hoppet och uppståndelsens ljus kommer till uttryck, liksom omsorgen om de efterlevande och respekten för, och kärleken till, den avlidne.

Denna begravningspastoral (bilaga till församlingsinstruktionen) klargör hur Österhaninge församling arbetar med begravningsgudstjänsten. Den innehåller en beskrivning av rutiner och praxis samt ger vägledning för händelser som inträffar sällan, samt visar på förbättringsområden. Den är på så sätt också ett led i församlingens påbörjade kvalitetssäkring av begravningsgudstjänsten.

2. NULÄGE

2.1 Kyrkor och begravningsplatser. Tillgänglighet.

Allmänt

Begravningsgudstjänst kan hållas i församlingens samtliga kyrkor (Österhaninge kyrka, S:t Eskils kyrka, Vendelsö kyrka och Jordbro kyrka).

Begravningsplats finns runt Österhaninge kyrka (inga nya gravar upplåts) samt på den nya Österhaninge begravningsplats.

Hörslina finns i alla kyrkorum. Alla präster skall under gudstjänsten använda mikrofon (högtalare behöver ej vara påslagna).

Tillgängligheten för rörelsehindrade är god i Vendelsö, Jordbro samt S:t Eskils kyrkor. I den medeltida Österhaninge kyrka finns flyttbar ramp i vapenhuset medan ramp saknas till koret. Ledstång finns dock. Entrén i väster saknar trappor.

Information

Information om begravningsverksamheten finns på församlingens hemsida www.osterhaningeforsamling.se.

Språk

Församlingen har finsktalande präst. För teckenspråk och de samiska språken samarbetar församlingen med stiftsorganisationen. För övriga språk försöker vi i samverkan med stiftsorganisationen i första hand finna präst som talar det aktuella språket. I andra hand anlitas tolk. Församlingen har (kontakt med) präster med goda språkkunskaper.

Prästers och diakoners tillgänglighet

I församlingsbladet ska alla präster och diakoners telefonnummer samt mailadresser finnas. Information om jourhavande präst 112 ska ges via församlingens växel.

Informationsenheten har som uppgift att tillse att hemsidan alltid är uppdaterad beträffande församlingens tillgänglighet. Församlingsbor ska känna till att de kan vända sig till församlingen när de möter döden på olika sätt, t.ex. vid egen eller anhörigs dödsbädd, strax efter dödsfall, inför begravning och senare i sorgearbetet.

Samtalsstöd på Handens sjukhus organiseras genom samarbete med Västerhaninge församling, information finns på sjukhuset.

2.2 Bokning av begravning.

Begravning av församlingstillhörig

Begravning kan bokas dagligen via församlingens växel. Detta görs vanligen av begravningsbyråerna.

Församlingen kan alltid erbjuda begravning inom två veckor (och anskaffar vikarie om ordinarie personal av något skäl inte är tillgänglig).

Bokningspersonalen får uppgift om den avlidnes anhöriga samt de omständigheter som kan vara av vikt för tjänstgörande präst att känna till innan kontakt tas med anhöriga. Det kan vara konflikter mellan anhöriga eller komplicerade familjeförhållanden. Det är dessutom viktigt att bokningen får besked om i vilken utsträckning anhöriga är bortresta e.d, samt att mobilnummer till anhöriga efterfrågas.

När någon som tillhör Svenska kyrkan har avlidit och inte har en anhörig som ordnar med begravningen bör om möjligt kyrkoherden verka för att begravningen sker enligt Svenska kyrkans ordning, om inte särskilda skäl talar mot detta.

Tjänstgörande präst och musiker skall omgående få en avisering, även om alla uppgifter inte är klara. Vem som är tjänstgörande präst framgår av schema. Schema skall ej lämnas ut till begravningsbyråerna.

Ibland finns behov av *begravning med mycket kort varsel* (vanligen innan anhöriga från utlandet reser hem). Församlingen försöker tillgodose sådana behov.

Vid *begravning på Skogskyrkogården* tjänstgör präst från Österhaninge församling. För Norra kyrkogården och Råcksta krematorium gäller i första hand clearing.

Om begravningstjänst önskas i annan församling bokas denna i den önskade församlingen. Förrättningsförsamlingen håller med präst och musiker (clearing).

Övriga begravningar

För *kyrkotillhörig i annan församling* gäller clearing. Bokning görs i Österhaninge församling.

I enlighet med kyrkoordningen har *kyrkotillhöriga utlandssvenskar* rätt till begravning utan kostnad i den församling man önskar (KO 42 kap §9, se bilaga).

Begravning av medlem i annat kristet samfund.

Församlingens kyrkor upplåts normalt till samfund inom Sveriges Kristna råd för begravningstjänst enligt detta samfunds ordning med behörig pastor. För tillhöriga i annat samfund upplåts kyrkorum endast efter särskild prövning. Kostnad enligt särskilt beslut i kyrkorådet. I kostnaden för upplåtelsen ingår kyrkorum (inkl vaktmästare, altarljus och altarblommor) men ej musiker eller liturgiska kläder. För person som tillhör svenska kyrkan är kyrkorummet utan kostnad.

Beträffande dem som tillhör en kyrka som omfattas av den s.k. Borgåöverenskommelsen hänvisas till aktuell information från Församlingsförbundet samt kyrkoherdens beslut.

Begravning av icke kyrkotillhörig

Icke kyrkotillhörig kan erhålla begravning i Svenska kyrkans ordning om särskilda skäl föreligger och de är i enlighet med den avlidnes önskan (Kyrkoordningen 42 kap 9§, se bilagan). Beslut föregås av samtal med anhöriga till den icke tillhöriga. Kyrkoherden beslutar i varje enskilt fall. Församlingens präst och musiker tjänstgör. Det är inte möjligt att kringgå detta genom att ha ”egen präst”. Avgift enligt beslut i kyrkorådet.

Borgerlig begravning

Inget kyrkorum upplåts för borgerlig begravning.

För borgerliga begravningar eller begravningar i annan ordning finns Västerhaninge gravkapell, en mindre lokal på Handens sjukhus samt ett litet (max 10 personer) visningsrum i lokaler på Österhaninge begravningsplats. Andra lokaler är Storkällans kapell (i samarbete med Nacka församling) och Skogskyrkogården.

En präst eller diakon anställd i Österhaninge församling får inte vara officiant vid en borgerlig begravning.

Egen präst

När önskemål finns om att ”egen präst” tjänstgör skall bokningen kontrollera att vederbörande är behörig präst i Svenska kyrkan. Detta är en förutsättning för begravning i Svenska kyrkans ordning. Arvode utgår ej till extern präst som tillfrågats av anhöriga att tjänstgöra.

Kyrkorummet upplåts (enl ovan) till annat kristet samfund endast om behörig pastor (motsv) inom samfundet tjänstgör.

Tacksägelse

Tacksägelse sker i huvudgudstjänst i församlingens samtliga kyrkor. Inbjudan till tacksägelse innehåller uppgift om i vilka kyrkor och vid vilken tidpunkt det är gudstjänst, samt vilken typ av gudstjänst som firas. Anhöriga kan önska tacksägelse viss söndag. I vissa speciella gudstjänster utgår

tacksägelsen (t.ex. konfirmationsgudstjänst). Inbjudan till tacksägelse innehåller förklaring till vad tacksägelse är, samt allmän information om samtalsgrupper för sörjande samt kontaktuppgifter till församlingen.

Tacksägelse hålls för tillhörig i Svenska kyrkan. Tacksägelse kan hållas för tillhörig i annan församling, på begäran av anhöriga. Tacksägelse sker inte för icke kyrkotillhöriga (men kan ske på begäran av anhöriga).

Bisättning / visning

Tjänstgörande präst kan närvara vid visning, vilket begravningsbyrån bör upplysa om. Visning sker vanligen en stund före begravningen, i kyrkan.

Efter begravningsgudstjänsten (överlåtelsen) kan visning/öppning av kistan (för iläggande av föremål) ej ske, eftersom gravfriden inträtt.

2.3 Planering av begravningsgudstjänsten

Allmänt

Inför varje begravning skall prästen i god tid, vilket betyder senast två arbetsdagar efter avisering, ta kontakt med anhöriga och ta initiativ till ett begravningsamtal. Det är mycket viktigt att kontakt etableras snabbt, även om mötet i samtalet dröjer. Om möjligt bör samtalet ske i någon av de anhörigas hem. Endast i undantagsfall (anhöriga bosatta på annan ort) kan samtalet föras per telefon.

I samtalet får anhöriga en möjlighet att samtala om tankar, känslor och frågor. Samtalet är en viktig del av sorgearbetet.

Begravningsgudstjänsten planeras tillsammans med de sörjande, med stor omsorg om och lyhördhet för dem. Den avlidnes önskan skall följas så långt det är möjligt.

Då barn är närmast sörjande visas särskild omsorg om begravningsgudstjänstens utformning (ev. avvikelser från handboken skall godkännas av kyrkoherden).

I övrigt gäller för barn att det är bättre att de är närvarande än lämnade utanför det som föräldrar och andra släktingar deltar i.

Valet av psalmer görs av anhöriga i samråd med prästen, och valet av musik i samråd med kyrkomusiker och präst. Musiken som väljs skall vara lämplig att framföra i ett kyrkorum. Det är viktigt att anhöriga tidigt / i begravningssamtalet får kontaktuppgifter på tjänstgörande musiker. Det är särskilt viktigt om anhöriga har mer ovanliga önskemål. Församlingen har en generös attityd till anhörigas önskemål.

Ibland framkommer önskemål om cd-musik. Om pastorala skäl finns för accepterande av sådan musik bör den i placeras i anslutning till griftetalet (i första hand) eller vid avskedet. CD-musik kan dock inte ersätta psalmer, inlednings- eller avslutningsmusik. CD-musik kan med fördel hänvisas till minnesstunden.

Utsmyckning av kistan och gudstjänstrummet

I första hand gäller församlingens riktlinjer, vilket innebär att ingen privat utsmyckning av altaret, dopfont, ambo eller musikinstrument är tillåten i samband med förrättningar (t.ex. egna blommor, värmeljus o.s.v.). Inget får ställas på församlingens bårtäcke, med undantag för fotografi. Utöver detta gäller att standar, flaggor och annan utsmyckning som är accepterad i offentliga miljöer kan placeras i kyrkan. De får dock aldrig skymma altaret.

Minnessaker i kista (och urna) är tillåtna efter överenskommelse med begravningsbyrån, som därvid har att ta hänsyn till säkerhet och miljö. Se även vad som ovan sägs om visning.

2.4 Begravningsgudstjänsten

Allmänt

Begravningsgudstjänsten följer Den Svenska Kyrkohandbokens ordning. Eventuell avvikelse skall godkännas av kyrkoherden. För begravning av barn finns ett särskilt ritual. En barnbegravning skall genomföras med mycket stor lyhördhet för föräldrar och syskon. Detta gäller i hög grad valet av musik.

Begravningsgudstjänsten är offentlig. Ingen kan hindras från att delta. Detta åligger tjänstgörande präst att tydliggöra och hantera. Beträffande skyddad identitet, se nedan.

Prästen ansvarar inför varje begravning att kontrollera kistkortet.

Alla förberedelser i kyrkorummet (samråd, kontroll av högtalare, repetition med solist, utsmyckning av kista, ljusständning, framläggande av psalmböcker o.s.v.) bör vara klara innan begravningsgästerna kommer, senast 30 minuter innan begravningen. Endast blommor kan därefter läggas på plats.

Gravsättning

Begravningsgudstjänsten kan avslutas antingen i kyrkan (vid kremation) eller vid graven. Processionsbärning ingår i gudstjänsten när den avslutas vid graven.

Anhöriga skall upplysas om (av begravningsbyrån samt vid begravningssamtalet) att präst kan medverka vid urnedsättning om de anhöriga så vill. Begravningsprästen medverkar om så är möjligt. Urnedsetting ingår i prästernas tjänstgöring och kostar inget.

Minnesstund

Tjänstgörande präst skall normalt delta i minnesstund, om han/hon inbjuds. Innan begravningen bör prästen komma överens med anhöriga/begravningsbyråns representant om vem som inbjuder samt med anhöriga om prästens roll.

Särskilda omständigheter

Särskilda omständigheter kan motivera förändringar i begravningsritualet. Som exempel kan nämnas begravning där den dödes kropp inte återfunnits. Sådan gudstjänst följer ordning från biskopen eller godkänns av kyrkoherden.

Eventuell begravning med urna sker i enlighet med handboken, varvid mullpåkastning ersätts av korstecken.

Minnesgudstjänst efter borgerlig begravning eller begravning utomlands

Minnesgudstjänst/mässa kan hållas med anhöriga som inte kunnat delta i begravning (t.ex. utomlands). Utformning görs i varje enskilt fall.

Minnestund kan också genomföras för anhöriga till icke kyrkotillhörig efter att borgerlig begravning förrättats.

Skyddad identitet (anhöriga)

Om någon nära anhörig till avliden har skyddad identitet skall uppgift om begravningen inte lämnas ut. Tacksägelse sker efter begravningen, och uppgift om gravplats lämnas ej ut. Initiativ till ovanstående skall tas av den berörde eller närmast anhörig (via begravningsbyrån).

2.5 Ansvar

Begravningsgudstjänsten

Under själva begravningsakten är tjänstgörande präst ansvarig för säkerheten.

Konflikter / medling

Det är viktigt att komplicerade förhållanden/konflikter kommer till församlingens kännedom. Om efterlevande inte kan enas om kremering/jordbegravning, eller om varv gravsättning skall äga rum, skall kyrkogårdsschefen medla mellan parterna om dessa begär det. Om enighet ändå inte kan nås hänskjuts ärendet till länsstyrelsen.

Kyrkogårdsschefen är kontaktperson med media vid en eventuell konflikt.

2.6 Uppföljning

Samtalsgrupper

Församlingen inbjuder till samtalsgrupper för sörjande tidigast två månader efter dödsfallet. Församlingen är behjälplig att hitta samtalsgrupp i annan församling vid särskilda behov.

Minnesgudstjänst m.m. i Allhelgonatid

Skriftlig inbjudan till minnesgudstjänst i Allhelgonatid i Österhaninge kyrka sänds ut i oktober varje år till anhöriga. I gudstjänsten läses namnen upp på alla avlidna medlemmar föregående år, och tänds ljus. Ljus tänds också för avlidna som ej varit bosatta i församlingen.

2.7 Samverkan

Varje år träffas representanter för kyrkogårdsförvaltning, kyrkogårdsnämnd, lokala begravningsbyråer samt begravningsombud. Mindre regelbundet träffas representanter för begravningsbyråer, kyrkogårdsförvaltning samt församlingen (bokning, präster och musiker). Dessa samråd genomförs för att dryfta begravningsprocessens organisation, rutiner och nya idéer och syftar till ökad ömsesidig samsyn och förståelse.

2.8 Kyrkogårdsförvaltningen

Kyrkogårdsförvaltningen har som huvudman för begravningsverksamheten att tillse att gravsättning sker på ett etiskt godtagbart sätt.

3. UTVECKLING

Förbättringsområden som identifierats vid utarbetandet av denna begravningspastoral

1. Bokningspersonalen inför som rutin att alltid fråga begravningsbyrån efter särskilda omständigheter (konflikter, komplicerade släktförhållanden osv)
2. Beslut om vilka söndagar tacksägelse ej hålls fattas av kyrkoherden i samband med prästkollegium i maj (för sommaren och hösten) och i november (för våren) och meddelas därefter bokningen samt skrivs in i predikoturer.
3. Församlingen strävar efter en gemensam begravningspastoral för hela kontraktet.

4. Träffar med begravningsbyråerna genomförs med jämna intervall, t.ex. vartannat år.

5. Kyrkogårdsförvaltningens personal bör få grundläggande kunskaper i att möta människor i sorg, samt elementär utbildning om olika religioners seder och bruk vid dödsfall och begravningar.

Uppföljning av begravningspastoralen

Denna begravningspastoral utvärderas samt revideras/uppdateras varje år i januari, med början 2011.

4. BILAGA

Kyrkoordningens bestämmelser i utdrag

24 kap. Begravning

Begravning och begravningsgudstjänst

- 1 § Begravningen kan omfatta utfärdsbön, bisättning, begravningsgudstjänst och gravsättning.
- 2 § Begravningsgudstjänsten skall innefatta överlåtelse och begravningsbön.
- 3 § När någon har avlidit bör man så långt det är möjligt följa hans eller hennes önskan om begravnings utformning.
- 4 § När någon som tillhörde Svenska kyrkan har avlidit och inte har en anhörig som ordnar med begravningen bör om möjligt församlingens kyrkoherde verka för att begravningen sker enligt Svenska kyrkans ordning, om inte särskilda skäl talar mot detta.

Vem som leder begravningsgudstjänst och begravning

- 5 § Begravningsgudstjänsten leds av den som är behörig att utöva uppdraget som präst i Svenska kyrkan.
Utfärdsbön, bisättning och gravsättning utan anslutning till begravningsgudstjänst kan ledas av någon som inte är präst.

Själaringning och tacksägelse

- 6 § Själaringning får ske när någon som tillhörde Svenska kyrkan har avlidit.
Efter dödsfallet skall tacksägelse ske i en församlings gudstjänst.
Kyrkoherden svarar för att själaringning sker och tacksägelse hålls.

Begravningsgudstjänst för den som inte tillhörde Svenska kyrkan

- 7 § Att även den som inte tillhörde Svenska kyrkan i vissa fall får begravas enligt Svenska kyrkans ordning framgår av 42 kap. 9 §.

42 kap. Avgifter och uppbörd.

Begravningsgudstjänst

- 9 § Dödsboet har rätt till begravningsgudstjänst i den församling som den avlidne tillhörde, om inte synnerliga skäl hindrar det. Någon avgift får inte tas ut.
En begravningsgudstjänst får även firas när någon som inte tillhörde Svenska kyrkan har avlidit, om det finns särskilda skäl och är förenligt med den avlidnes önskemål. Då får en avgift tas ut. Beslutet om att fira begravningsgudstjänst fattas av kyrkoherden, som även får uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta. (SvKB 2002:9)
- 10 § Dödsboet har även rätt till begravningsgudstjänst inom en annan församling än den som den avlidne tillhörde vid dödsfallet, om inte synnerliga skäl hindrar det. Beslutet fattas av kyrkoherden i den församlingen, som även får uppdra åt någon annan präst i församlingen att besluta. Dödsboet betalar inte någon avgift för begravningsgudstjänsten, men den församling som den avlidne tillhörde skall ersätta den andra församlingen för detta. Kyrkostyrelsen fastställer beloppets storlek.